

Det ble i sesongen 1977 i samarbeid med Snåsa ungdomslag arrangert en fellestur Omlid - Gressåmoen. Arrangementet var vellykket og med bra deltagelse.

Foreningen har nå ca. 90 medlemmer. Medlemskontingenten er kr. 30,- for hovedmedlemmer og kr. 10,- for familiemedlemmer. Vi sier oppriktig takk til Trondhjems Turistforening for at våre medlemmer er innvilget vanlig medlemsmoderasjon på TTs turisthytter.

Foreningens styre er nå:

Modolf Sjøgard, Steinkjer, formann, Nils Chr. Hagen, Søa, pr. Steinkjer, nestform., Knut Skogan, Steinkjer, Laila Sandvik, Snåsa, Rigmor Nakrem, Verdal og Trond Holand, Utøy med varamenn (-kvinner) Torunn Lund, Steinkjer, Anne Marie Holand, Utøy, Bodvar Tømmerås, Snåsa, Ola Norum, Ytterøy, Sverre Sandvik, Snåsa og Arthur Lie, Steinkjer.

— Skulle det være umulig å gjenfinne verdien av kontrastene i livet? Vet vi hva vi har tapt? Vi har mistet gleden ved å dekke våre behov, fordi vi aldri gir oss tid til det minste savn. Vi er blitt vant til å tilfredsstille den ubetydeligste lyst i samme øyeblikk den melder seg. En skygge av matlyst, vi tygger en pølse, gumler en Firkløver, åpner vårt kjøleskap. Et sekunds tørst vi skaffer oss cola, øl, saft 5 minutters ensomhet, og vi kaster oss over TV, kino, ukeblad, organisert underholdning. Kontrasten mellom behov og behovstilfredsstillelse er blitt erstattet av en overmett halvtilfredshet og rastløshet. Vi fyller tiden med tilfredsstillelser som reduserer opplevelsen til intet.

Erik Damman i «Fremtiden i våre hender»

Fisket i Essand og Nesjø

JOHN W. JENSEN

Blant sportsfiskere går det gjetord om det rike fisket og den fine fisken i Nesjø. Hvor godt har dette fisket egentlig vært og hvordan er situasjonen i dag.

I mai 1970 var Nesjø-demningen ferdig og fyllingen av den 39 km² store kunstige sjøen startet. Denne første sommeren nådde en kote 715 med et areal på 15 km². Vinteren 1970/71 ble sjøen tømt på grunn av anleggsarbeid på demningen. I 1971 startet en på ny frisk og nådde kote 727,2 i november, dvs. det manglet bare 1,8 m på full sjø. På kote 723 går Nesjø sammen med Essand og på full vannstand utgjør det samlede areal 66 km². Essand er 27 km² på høyeste vannstand og 18 på laveste.

Nesjø er stort sett en grunn innsjø selv på full vannstand. Hovedbassenget er da jevnt 15 — 20 m dyp, mens det blir noe dypere nedover armen mot demningen. Den kanalaktige forbindelsen inn til Essanden er spesielt grunn med mange steinbanker og skjær. Med varierende vannstand dukker de opp på uventede plasser. Både Essand og Nesjø er utsatt for sterk vind og det blåser brått og ofte uventet opp. Alt i alt må en mane folk som ferdes i båt på disse sjøene til aktsomhet. Spesielt farlig er det å sette unna østover Nesjø i frisk NV-vind, for da vet en aldri hvor mye sjøen rotes opp før en når fram til Nedalsfoss.

Ferskvannsbiologer ved DKNVS, Museets Zoologiske avdeling fikk anledning til å følge utviklingen av fisket i denne nye sjøen. Det var kjent fra tidligere neddemninger at de gir et positivt utslag på fisket i form av hurtigvoksende og feit fisk og et stort utbytte. Nesjøtilfellet var imidlertid spesielt, da det var snakk om å lage en helt ny sjø. Hvilke fiskearter ville slå til, hvilken kvalitet ville fisken få og hvor store fangster kunne oppnås?

Den fiskemessige situasjonen i de eksisterende vatn og elver ville avgjort få stor betydning. Essanden er en grunn innsjø med største dyp ca. 20 m og store grunnarealer. Strendene er typiske for regulerte vatn, utvasket stein, løse sandbanker eller oversvømte, svarte myrstrekninger. Den ble oppdemt og regulert 6 m omkring 1950. Før dette var det et usedvanlig fint fiskevatn med mye fin ørret og røye. Oppdemmingen ble fulgt av et oppsving i fisket, lik det vi vil beskrive fra Nesjø. I 1970 fantes det i Essand bare en og annen ørret, men store mengder av småfallen røye på ca. 200 g. Nedre Broksjø gikk også med i Nesjø. Det var et grunt, fint fiskevatn med gode bestander av fin ørret og røye så sent som i 1969. I Pikhaugtjernene var det mest ørret, til dels av fin størrelse. Store Hauktjern rommet mest røye og bestanden var stor. I Nea og Esna viste et prøvefiske i 1968 at det var bra mengder av ørret over 20 cm.

Det første materialet i Nesjø ble tatt allerede i juli 1970, vel 3 måneder etter at oppfyllingen startet. Vannkvaliteten var da som i et vanlig fjellvatn og identisk med Essandens. I begge tilfeller har vannet en helt svak gulfarge som skuldes stoffer som løses fra torvlagene. Det er imidlertid ingen ting som vises i en kopp eller bøtte.

For oss som satte de første garnene var det meget spennende. Hva ville dette rare fisket mellom bjørk og over einer og lyngrabber gi? Noe fisk måtte det vel finnes. Vi ble imidlertid positivt overrasket over å fiske som i et godt fiskevatn. Fangsten besto av ørret av bra størrelse og endel røye. Mer konkret var utbyttet i gjennomsnitt 4 kg pr. garnserie. Et normalt eller vanlig utbytte under sommerfiske i Trøndelags-vatn vil vi sette til 3 kg/garnserie. Denne garnserien består av 14, 16, 18, 20, 22, 24 og 28 omfar. Under fisket i Nesjø/Essanden er det dessuten brukt garn av spunnet nylon. De fisker dårligere enn de monofile garn som «normal»-utbyttet refererer til. I det tidligere elvesystemet må det derfor ha vært en meget stor bestand av småørret, nok til å gi en god rekruttering i hele den da 15 km² store sjøen.

I juli 1970 hadde fisken allerede oppnådd en vanlig årstilvekst på ca. 5 cm. Ørreten hadde først og fremst spist store døgnfluelarver som hadde eksistert i systemet fra året før. Ellers var det mye meitemark i ørretmagene. Røya hadde stort sett tatt svevende småkreps (planktonkreps).

I oktober 1970 ga et nytt prøvefiske et kjempeutbytte på 13 kg/garnserie, fremdeles vesentlig ørret. Dette var nesten dobbelt så stort som vår gamle «rekord», fra Nedre Broksjø i 1969. Fangstene hadde forskjøvet seg oppover fra 28 og 24 til 22 — 18 omfar. Fisken hadde oppnådd en samlet årstilvekt på 10 — 12 cm, som også er mer enn to ganger vanlig årstilvekst.

Det ser ikke ut til at tømningen av sjøen vinteren 1970/71 betydde noe for fisken. Fisket holdt seg sommeren 1971 og bare økte utover høsten. For sommeren 1972 oppnådde en rekordfangst på opptil 24 kg/garnserie. Det var fortsatt mest ørret. Imidlertid kom det stadig inn mer røye etter at Essand/Nesjø gikk sammen for første gang i august 1971. I løpet av juli/august 1972 skjedde det store forandringer. Utbyttet falt brått ned på 13 — 14 kg/garnserie, først og fremst fordi ørret-fangstene gikk drastisk ned. Dette henger delvis sammen med at det satte inn et hardt fiske sommeren 1972, mens det tidligere var fisket meget beskjedent. Senere holdt fisket seg på dette nivå fram til 1976, men i 1977 falt det til 8 kg/garnserie. Ørreten gikk imidlertid så og si helt ut i løpet av 1973, mens røyebestanden har ekspandert. Rekrutteringen av ørret er meget dårlig. Dette skyldes noe spesielle forhold. Ørreten har bare en elv, elva opp til øvre Broksjø, der den går opp og gyter. De andre elvene er okkupert av røye, som i første halvdel av september går opp i tusentall for å gyte. En merkelig sak med disse elvene, Nøsteråa, Fiskåa og Nea, er at de er absolutt rensset for fisk om sommeren. Røyeengel må slippe seg ut straks etter klekkingen om våren. Siste dagene av juni -77 ble ca. 1 km av Nøsteråa fisket over med elektrisk fiskeapparat og da fantes det ikke én fisk av noe slag her.

I juli 1971 gikk den nye delen av Nesjø sammen med Essanden og gjorde utveksling av fisk mulig mellom bassengene. Dette ga seg utslag i at endel stor ørret nådde inn i Essanden i 1972, men først og fremst i en stor vandring av røye. Den registreres først som forholdsvis små fisk i Nesjø våren 1972. Ute i Nesjø vokste den opp til 500 — 1000 gram i løpet av 1 — 2 år. Endel, muligens en ganske stor del, av denne store røya går tilbake til Essanden på høstparten for å gyte. Etter 1972 har en hatt gode fangster også i Essanden av stor røye. Mens en tidligere ikke tok fisk på grovere garn enn 18 omfar, fikk en f. eks. høsten 1973 over 4 kg pr. garnnatt på 14 omfar. Før

1970 lå utbyttet av fisket i Essanden i overkant av vår «normal» på 3 kg/garnserie. Etter 1970 har utbyttet om sommeren vært omkring det normale, mens høstfisket har vært oppe i 9 — 12 kg/garnserie. Siste år var imidlertid utbyttet både i juni og september med 11 og 14 kg/garnserie større enn noen gang tidligere. Om dette skyldes utvandring av fisk fra Nesjø, der fisket samtidig var dårligere enn før, eller andre forhold er foreløpig uklart.

I disse sjøene finnes også en tredje fiskesort, som riktignok er lite påaktet. Lake, som har pelagiske eller flytende egg, formerte seg sikkert i Nesjø allerede første sommeren, for i 1972 fikk vi inn store mengder av 2 år gammel lake. Utbyttet av lake har i hele perioden vært mye bedre i Nesjø enn i Essanden. Det ser ut som laken også utnytter den spesielt gunstige situasjonen under oppdemningsfasen.

Ørreten i Nea og røya i Essanden var stort sett mindre enn 30 cm og 300 g. Ute i Nesjø vokste denne fisken fort til og omkring halvparten har veid 500 — 1000 g. Det har imidlertid vært få fisk over 1 kg. Dersom ørreten ikke på den noe mystiske måten hadde forsvunnet så brått, ville det nok ha blitt en god del riktig stor ørret. Vi har fått ett eksemplar på 3,6 og ett på 5 kg. For røya ser 1 kg ut til å være maksimal størrelse under de forholdene en hadde i Nesjø.

Som nevnt vokste ørreten jevnt over 10 — 12 cm årlig i 1970/71. Røya oppnådde bort i mot det samme, men forholdene er uklare på grunn av utveksling med Essanden. Der er veksten normal, ca. 5 cm pr. år, inntil den stagnerer når røya er 5 — 6 år og ca. 30 cm. Vi har ikke analysert veksten i Nesjø de seneste årene, men antar at den fortsatt ligger på 7 — 8 cm pr. år.

Fisken ble også feitere etter at Nesjø kom til. Kondisjonsfaktoren,

$$\frac{\text{vekt (gram)} \cdot 100}{\text{lengde (cm)}^2}$$

er et mål for dette. Den var ca. 1,10 for den ørreten og røya som var i systemet tidligere og steg til 1,3 — 1,4.

Fisket i Nesjø har overgått alt kontrollert innlandsfiske av ørret/røye her i landet. Fangstene ligger opptil 7 — 8 ganger over det vi vil betegne som et normalt utbytte. Setter en minstegrensen for matfisk til 200 g. er Nesjøfangstene opptil 10 ganger større enn det som jevnt

Artikkelforfatteren har her gjort en fin fangst i Nesjøen

(Monrad Kjellby) →

oppnås under prøvefiske i Trøndelag. Ikke nok med det, men Nesjø har også avgitt så mye stor, fin fisk at det virkelig har monnet i den 27 km² store Essanden. En viktig årsak bak dette eventyrlige fisket ligger i den gode rekrutteringen, først av ørret fra elvesystemet og senere av røye fra Essanden. Men hva er så ellers bakgrunnen for den store fiskeproduksjonen?

Mageinnholdet består både hos ørret og røye av få komponenter. Den første sommeren spiste ørreten vesentlig døgnfluelarver og meitemark. Samme høst gikk det på meitemark og ellers noe variert kost. Sommeren 1971, da nytt land stadig kom under vatn, gikk det fortsatt nesten utelukkende på meitemark. Høsten 1971 var det imidlertid kommet inn nye planktonkreps og fjærmygglarver. Etter hvert utviklet det seg et mønster slik at ørreten om våren fråtser i larver og pupper av fjærmygg og utover sommeren tar planktonkreps, linsekreps og lakeunger. Røya i Essanden lever om sommeren stort sett av planktonkreps. I Nesjø var planktonkreps den viktigste komponenten i mageprøvene allerede i juli 1970. Dette er et meget interessant forhold, for det betyr at et rikt zooplanktonsamfunn oppsto så og si øyeblikkelig. Ellers utviklet røya alt i 1971 et fastere ernæringsmønster enn ørreten. Fra isløsningen og ut til midten av juli spiser den først fjærmygglarver og senere -pupper, går så over på en blanding av linsekreps og planktonkreps for å ende opp som ren planktoneter ut i september.

Nå ligger et vatns egentlige produksjon i det plantemateriale som lages i eller blir tilført vatnet. I dette tilfellet kan næringsgrunnlaget føres tilbake til 3 kilder. I den første fasen levde ørreten for en stor del av meitemark. Denne er ikke produsert i vatnet, men kommer ut av jordsmonnet som et rent overskudd. Etter og sannsynligvis også før isløsningen propper både ørret og røye seg med larver og pupper av fjærmygg. Fiskemagene er helt pakket og ser ut som pølser. Disse fjærmyggene må leve av de planterestene og muligens også av myrtorva som ligger igjen på bunnen. Det betyr at fjærmyggproduksjonen opphører etter hvert som planterestene råtner og torva dekkes av sand og slam som vaskes ut fra breddene. Den tilsvarende fjærmyggproduksjonen så ut til å opphøre i Essanden i 1968-70, dvs. etter 25 år. Poenget er imidlertid at grunnlaget for fjærmyggene ikke er produsert i sjøsystemet. Det er plantemateriale som er bygd opp gjen-

nom en lang periode på land og nå lagret i sjøen. Den tredje store matkilden er linsekreps og planktonkreps. Når en demmer ned et landskap, vaskes næringssalter ut av jordsmonnet og gjødsler vatnet. Det er først og fremst fosfor- og nitratforbindelser som er av betydning, for som ellers er det spesielt mangel på slike som begrenser planteproduksjonen. Vi har ikke målt konsentrasjonene av disse før i 1977. Da var det en klar forskjell på Essanden og Nesjø. Tallene fra Nesjø kan sammenlignes med de en nå har i Mjøsa. Vi har heller ikke kontrollert produksjonen av planktonalger. Den må ha vært betydelig for å gi de store mengdene av planktonkreps, som spesielt røya, men også ørreten har gasset seg i. Planktonkrepsene er den eneste gruppen av fiskens næringsdyr som stammer fra Nesjøens egen produksjon. Etter hvert som gjødslingsvirkningen opphører vil de gå tilbake i antall og betydning.

Situasjonen i Nesjø er foreløpig spesiell. Regulerte vatn har ellers en ubetydelig produksjon av bunndyr. De lever først og fremst i vatnenes grunnområder som varmes opp og der det finnes levende planter og planterester. Når et vatn reguleres forsvinner plantene og dermed eksistensgrunnlaget for bunndyrene. På 20 års sikt er det derfor i alt vesentlig planktonkreps som vil opprettholde fisket i Nesjø, og det vil bli langt mindre også av den enn det har vært. Fisket i Nesjø vil gå tilsvarende tilbake. Det vil først og fremst gi seg utslag i dårligere vekst og mer småfallen fisk.

Gyte- og rekrutteringsmulighetene for røye i Essand/Nesjø virker overdådig. Det vil derfor bli for mange og små røyer. En kan hjelpe på situasjonen ved å fiske hardt, og da er det garnfiske som monner. De som disponerer fiskeretten bør anspore til et hardest mulig fiske, gjerne ved å leie ut rett til garnfiske. Dette vil hjelpe til å opprettholde røyas størrelse og kvalitet. Men det er også den eneste måten å utnytte den ressurs som fisket i Essand/Nesjø representerer. Det er grunn til å tro at det minste en nå kan høste i Essand er 8 og i Nesjø 20 kg/ha. Den årlige avkastning av sjøsystemet ligger derfor minst på 100 tonn og førstehåndsverdien av fisken er ca. 1 million kr. Ta av fisken mens den er stor og av fin kvalitet. Rundt 30 % dør likevel en naturlig død hvert år. Det vil bli mange nok siden, men de vil bli mindre.